

Hospodárske dôsledky TTIP: Prehľad literatúry a závery pre Slovensko Komentár Inštitútu pre stratégie a analýzy* ** §

3. septembra 2016

V júli 2013 sa začali rokovania o obchode medzi dvoma najväčšími ekonomickými entitami sveta, Spojenými štátmi americkými a Európskou úniou. Cieľom týchto rokovaní je zníženie ciel a netarifných prekážok pri vzájomnom obchode s tovarmi a službami. Prípadné uzavretie takzvanej "Dohody o transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve" (Transatlantic Trade and Investment Partnership, ďalej TTIP), by ovplyvnilo ekonomiky s podielom 42% na celosvetovom HDP, s podielom 33% na celosvetovom obchode s tovarom a 42% na celosvetovom obchode so službami. Od júla 2013 prebehlo už 14 kôl rokovaní, ktoré americká strana mieni ukončiť do konca Obamovho funkčného obdobia. To znamená, že koniec rokovaní môže nastať počas predsedníctva Slovenska v Rade EÚ.

V rámci dohody sa jedná o redukciu dvoch druhov obchodných nákladov: ciel a netarifných prekážok. Je pravdepodobné, že zníženie ciel bude mať len minimálny vplyv na obchod, pretože clá sú už relatívne nízke v súčasnosti (Francois and Pindyuk, 2013). Na druhej strane, očakáva sa že uvoľnenie netarifných prekážok, ktoré vznikajú kvôli rozdielom medzi legislatívami a reguláciami medzi štátmi ako aj colnými procedúrami, povedie k značnému nárastu obchodu. ECORYS (2009) vypracoval analýzu o tom, ako netarifné prekážky vnímajú aktéri ktorí sa priamo podieľajú na medzinárodnom obchode. Na základe prieskumu 5 500 firiem z EU a USA zapojených v transatlantickom obchode, ako aj s použitím údajov od OECD ohľadom obchodných obmedzení, gravitačných regresii a simulácii a konzultácií s príslušnými expertmi a regulátormi došli k záveru, že v priemere čelí vývoz z EU do USA vyšším netarifným prekážkam ako naopak. Konkrétne vývozcovia z EÚ vnímajú vysoké netarifné prekážky hlavne v komunikačných a stavebných službách ako aj pri iných podnikateľských službách a pri elektronickom tovare. Firms z USA zas vnímajú vysoké netarifné prekážky vo vývoze farmaceutík a textilu. Obe strany sa sťažujú na netarifné prekážky pri vývoze lietadiel, rakiet a ich súčiastok, chemických výrobkov, kozmetiky, biotechnológie, a medicínskych produktov. Podľa výsledkov štúdie ECORYS (2009), je reálne docieľiť zníženie netarifných prekážok v obchode medzi EÚ a USA o polovicu.

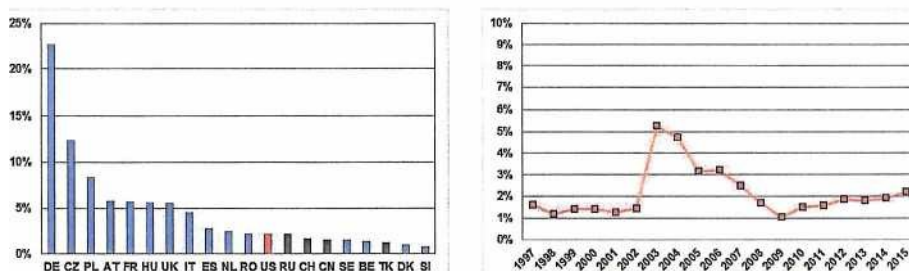
Otázkou však zostáva, do akej miery sú obe strany ochotné znížiť netarifné prekážky, keďže niektoré časti dohody sú politicky citlivé. Ide o kontroverzné otázky ako napríklad otvorenie európskeho trhu pre geneticky modifikované potraviny alebo dovoz mäsa z hormónmi kŕmeného hovädzieho dobytku z USA. Na druhej strane USA obmedzuje import hovädzieho mäsa z EÚ pre obavy z choroby šialených kráv. Ďalej, v EÚ je prikladaný veľký význam zemepisným označeniam potravín ako napríklad parmezán či slovenská bryndza, ktoré odzrkadľujú rôzne gastronómické tradície v EÚ. Zemepisné označenia však neexistujú v USA. Preto je zámerom EÚ počas rokovaní docieľiť ochranu

*Názory vyjadrené v tomto komentári sú názory autorov a nemusia nevyhnutne predstavovať oficiálnu pozíciu Úradu vlády Slovenskej republiky.

(CED), Brunel University; Inštitút pre stratégie a analýzy (ISA), Úrad vlády Slovenskej republiky; Inštitúte of Economic Studies, Charles University; and CESifo Munich. Email: Jan.Fidrmuc@brunel.ac.uk or jan@fidrmuc.net. Phone: +44-1895-266-528, Web: <http://www.fidrmuc.net>.

Unštitút pre stratégie a analýzy (ISA), Úrad vlády Slovenskej republiky, Email: martin.hulenyi@vlada.gov.sk.

§ Inštitút pre stratégie a analýzy (ISA), Úrad vlády Slovenskej republiky, Email: katarina.rimegova@vlada.gov.sk.

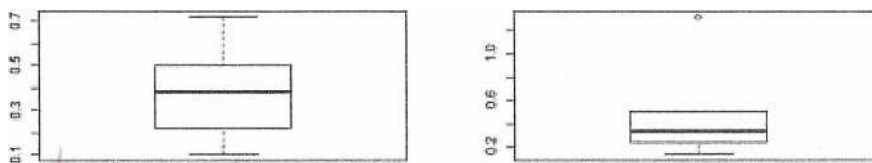

Obr. 1: Podiel slovenského vývozu podľa krajiny destinácie na celkovom slovenskom vývoze v roku 2015 (vľavo) a vývoj exportu do USA ako podiel na celkovom slovenskom vývoze od roku 1997 po rok 2015 (vpravo). Zdroj: Statistický úrad Slovenskej republiky.

takto označených produktov pre tovary z EÚ aj na trhu v USA. Z politického hľadiska je kontroverzným bodom aj otázka, či pre zníženie netarifných prekážok je treba zriadiť arbitrážny systém na vyriešenie diskriminačných opatrení. Ľahko by sa totiž mohlo stať, že zahraniční investori by boli v právnej výhode oproti lokálnym. Navyše, firmy z EU majú záujem na prístupe k verejným obstarávaniam v USA. Problémom je aj používanie iného spôsobu vykazovania ako Medzinárodných štandardov finančného vykazovania (IFRS) v USA a rozdielne realizovanie regulačných pravidiel Bazilej III (Fontagné et al., 2013).

V posledných rokoch sa USA stali najdôležitejšou destináciou slovenských exportov mimo EÚ s podielom 2,17% na celkom vývoze slovenských tovarov a služieb s rastúcim trendom od roku 2009 (obr. 1).¹ Dôležitú rolu pri vývoze do USA hrá automobilový sektor s najväčším podielom na celkových exportoch do USA.

Na vyhodnotenie možného vplyvu TTIP bolo využitých niekoľko rôznych metodologických postupov. Najčastejšie použitý je takzvaný "computable general equilibrium" (CGE) model od Francois et al. (2005) vytvorený pre "global trade analysis project" (GTAP). Najnovšia verzia GTAP obsahuje hospodárske údaje pre 114 krajín a 20 agregovaných regiónov, aktualizovaných do roku 2007, ktoré sú využiteľné pre prognózu dlhodobého vplyvu (v horizonte desiatich rokov) zmien obchodných politík. Na základe odhadov prekážok od ECORYS (2009) skúmajú vplyv TTIP v prípade ambiciózneho scenára (zredukovanie netarifných prekážok o polovicu) a konzervatívneho scenára (zredukovanie netarifných prekážok o 25%). Francois et al. (2013) rozširuje analýzu, ktorú

Obr. 2: Dopad zníženia netarifných prekážok medzi EÚ a USA v ambicióznom scenári TTIP na HDP EÚ (vľavo) a USA (vpravo) pri použití CGE modelov. Zdroj: ECORYS (2009); Erixon and Bauer (2010); Francois et al. (2013); Fontagné et al. (2013); Kinnman and Hagberg (2012)

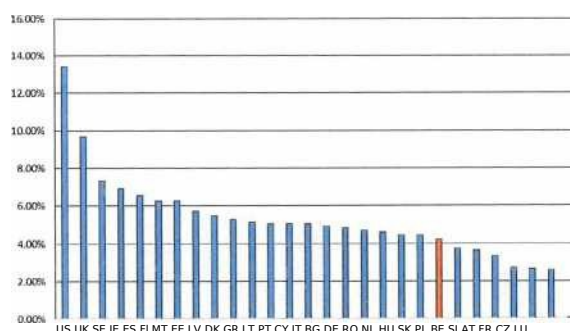
¹ Silný nárast exportov do USA v roku 2003 bol pravdepodobne spôsobený očakávaním slovenského vstupu do EÚ v roku 2004, pre ktorý Slovensko stratilo zvýhodnený prístup na trh v USA na základe "Všeobecného systému výhod", ktorý USA uplatňuje voči menej rozvinutým krajinám. Pozri Správa o výsledkoch zahraničného obchodu Slovenskej republiky za rok 2004 <http://www.rokovanie.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-34913>.

vypracoval ECORYS (2009), o pozitívne spillovery TTIP na krajiny mimo dohody, na základe predpokladu, že obchodné náklady klesnú pre tieto krajiny potom ako EU a USA zavedú rovnaké regulácie a dokonca aj krajiny mimo dohody by mohli zaviesť podobné štandardy. Zároveň pri svojich scenároch rozlišujú medzi znížením netarifných prekážok v oblasti verejného obstarávania a v oblasti výroby tovarov a služieb, pričom v prvom menovanom očakávajú silnejší pokles. Eri-xon and Bauer (2010) zas obohacujú GTAP CGE model o dynamický element prostredníctvom očakávaného zvýšenia produktivity pracovnej sily v dôsledku vstúpenia TTIP do platnosti. Fontagné et al. (2013) skombinovali GTAP model s CGE modelom Mirage používaný v EU na analýzu obchodných politík. Navyše, údaje o netarifných prekážkach z ECORYS (2009) nahradili údajmi z Looi Kee et al. (2009) a CEPU pre tovary, respektíve služby, ktoré rátajú s väčším znížením netarifných prekážok.

Výsledky CGE modelov naznačujú, že od zavedenia TTIP sa dá očakávať relatívne silný nárast obchodu medzi USA a EU. Vykonané analýzy v ambicióznom scenári následne predpovedajú, že nárast vo vývoze oboch partnerov sa premietne do mierneho vzrastu HDP (0,1%-0,72% v EU a 0,02%-1,32% v prípade USA) v dlhodobom horizonte po uzavretí dohody (obr. 2).² Ak by sa úplne odstránilo clo medzi EU a USA bez adresovania netarifných zmien, HDP oboch partnerov by sa podľa očakávaní výrazne nezmenilo. Z hľadiska hospodárskych odvetví sa v EÚ predpovedá najsilnejší nárast vo výrobe motorových vozidiel. Neočakáva sa výrazný odklon obchodu od krajín mimo dohody. Na opačnom brehu Atlantického oceánu by sa mala najviac zvýšiť produkcia elektrických spotrebičov.

Alternatívny simulačný model, takzvaný "Global Policy Model"(GPM) vyvinutý pre OSN, použili Capaldo et al. (2015). Podľa týchto autorov má model CGE nedostatky lebo je nastavený tak aby liberalizácia hospodárstva viedla k rovnovážnemu stavu. Na rozdiel od CGE modelov je ekonomická aktivita determinovaná prerozdelením príjmov v danom hospodárstve. Tejtó analýze ako jedinej vychádza negatívny dopad TTIP v prípade EU v rozmedzí od -0,03% v Taliansku po -0,5% v Severnej Európe. Avšak potenciálna kritika modelu, ktorý Capaldo et al. (2015) použili, je to že sa zakladá na predpoklade, že ekonomika môže mať úžitok z obchodnej dohody iba ak táto generuje pozitívnu obchodnú bilanciu, a tiež že je netransparentný.

Iný metodologický postup k vyhodnoteniu dopadu TTIP aplikovali Felbermayr et al. (2013b,a). Ich analýzy odhadujú vplyv TTIP pomocou štruktúrnych regresíí na základe gravitačného modelu s údajmi o bilaterálnych obchodných tokoch medzi 126 krajinami. Analýzy porovnávajú preferenčné obchodné dohody s takzvaným potenciálnym obchodom. Keďže je pravdepodobnejšie, že hospodársky blízke krajiny a krajiny, ktoré zdieľajú spoločnú históriu uzavrú preferenčnú obchodnú dohodu, autori vyriešia tento problém endogenity prostredníctvom dvojstupňovej metódy najmen-

Obr. 3: Dopad zníženia netarifných prekážok v rámci TTIP na HDP členských štátov EÚ a USA pri použití gravitačného modelu. Zdroj: Felbermayr et al. (2013b)

² V prípade konzervatívneho scenára by v dôsledku vstupu TTIP do platnosti HDP dlhodobovo vzrástol o 0,02% až 0,32% v EÚ a 0,01% až 0,3% v USA. V prípade zníženia cla na absolútne možné minimum by dlhodobý nárast HDP bol 0,1%-0,13% v EÚ a 0%-0,15% v USA.

ISE Ísa

ších štvorcov (2SLS). Ako inštrumentálne premenné zvolili binárne premenné obsahujúce spoločnú historickú minulosť štátov, ako napríklad krajiny, ktoré boli kolóniami rovnakej krajiny, mali navzájom koloniálny vzťah alebo boli v minulosti súčasťou rovnakého štátu. Hypotetický dopad TTIP je odhadnutý zmenou hodnoty z nuly na jednotku v matici preferenčných vzťahov medzi EU a USA. Výsledky sú výraznejšie ako v prípade CGE modelov, keďže dlhodobý pozitívny šok odstránenia obchodných prekážok TTIP na HDP je v rozsahu od 9,7% v Spojenom kráľovstve po 0,03% v Luxembursku (pre Slovensko autori predpovedajú nárast HDP o 4,21%).³ Podľa týchto analýz by mal TTIP najviac prospieť baltickým a severským štátom ako aj krajinám z Južnej Európy a Britských ostrovov. Autori pripisujú očakávaný nárast blahobytu v EU nahradeniu časti dovozu lacnejšími importami z USA. V USA by sa mala produkcia zvýšiť o 13,4%. Na rozdiel od simulácií CGE modelov by malo dôjsť k silnému odklonu obchodu medzi členskými štátmi EU.

Rozdiel medzi štruktúrnymi regresiami a CGE modelom sa dá pripísať tomu, že prvé menované berie do úvahy okrem odstránenia cla a zníženia netarifných prekážok aj redukciu obchodných nákladov. Tie zahŕňajú aj náklady spojené s jazykovými a menovými bariérami, ako aj informačné a bezpečnostné náklady, keďže vychádzajú z predpokladu, že preferenčné dohody majú vplyv aj na náklady tohto typu. Navyše potenciálna slabosť štruktúrnych regresíí je ich predpoklad, že prínosy TTIP budú podobné zaznamenaným úžitkom z existujúcich preferenčných dohôd, a už spomínaný problém endogenity preferenčných dohôd. Preto treba brať výsledky týchto analýz s rezervou.

Nedávna analýza veľvyslanectva USA na Slovensku a Podnikateľskej aliancie Slovenska skúmala dopad TTIP na Slovensko. Výsledok je nárast HDP o 3,96%-4,22%, ktorý je podobný odhadu ktorý prezentuje Felbermayr et al. (2013a). Je však pravdepodobné, že štúdia nadhodnotila možný dopad z viacerých dôvodov. Po prvé, základom štúdie je prieskum 453 podnikateľov o ich očakávaniach z TTIP. Očakávaný nárast HDP je vyrátaný iba použitím elasticity medzi zamestnanosťou a HDP z literatúry v spojení s extrapoláciou očakávania podnikateľov z výsledkov spomínaného prieskumu. Po druhé, veľkosť prieskumu je relatívne malá a môže byť predmetom takzvaného "selection bias" keďže v priemere 60% tržieb respondentov pochádza z vývozu (Kičina et al., 2014). Ak vezmeme do úvahy dominantnosť automobilového sektoru na Slovensku a príchod Jaguaru, tak by schválenie TTIP malo byť spojené s výraznými obchodnými a produkčnými ziskami pre toto odvetvie.

Na záver treba poznamenať, že vyššie prezentované výsledky očakávaného dopadu TTIP sú zahalené rúškom neistoty. Dôvodom sú odhady netarifných prekážok, prognóza ich redukcie a iné predpoklady, na ktorých sú analýzy založené. Hlavne reálne zníženie netarifných prekážky sa môže líšiť od týchto predpokladov, keďže niektoré záležitosti (ako ochrana v EÚ pred geneticky modifikovanými potravinami) môžu byť politicky príliš citlivé na ich prijatie členskými štátmi EÚ. Navyše, doteraz dostupné výsledky neberú do úvahy možný vplyv odchodu Spojeného kráľovstva z EÚ, ktoré sa medzičasom stalo oveľa pravdepodobnejším.

³ V prípade, že TTIP bude mať za následok iba odstránenie cla v obchode medzi EÚ a USA, autori očakávajú vzrast HDP v rozmedzí od 0,03% v Luxembursku po 0,58% v Lotyšsku, respektíve 0,8% v USA.

Literatúra

- Capaldo, J. et al. (2015). The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability. *Economia & lavoro*, (2):35—56.
- ECORYS (2009). Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment-An Economic Analysis. *Report Number OJ 2007/S 180*, 219493.
- Erixon, F. and Bauer, M. (2010). A Transatlantic Zero Agreement: Estimating the Gains from Transatlantic Free Trade in Goods. *ECIPE occasional Paper*, 4:2010.
- Felbermayr, G., Heid, B., Larch, M., and Yalcin, E. (2013a). The Role of TTIP in the New EU Trade Policy Strategy: A Quantitative Analysis with Special Emphasis on Austria. *ifo Forschungsberichte*.
- Felbermayr, G., Heid, B., and Lehwald, S. (2013b). Transatlantic Trade and Investment Partnership (ttip): Who Benefits from a Free Trade Deal? Part 1: Macroeconomic Effects. *Bertelsmann Foundation* <http://www.bfna.org/sites/default/files/TTIPGED%20study%2017June>, 202013.
- Fontagné, L., Gourdon, J., Jean, S., et al. (2013). Transatlantic Trade: Whither Partnership, which Economic Consequences. *CEPU Policy Brief*, 1.
- Francois, J., Manchin, M., Norberg, H., Pindyuk, O., Tomberger, P., et al. (2013). Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment: An Economic Assessment. Technical report, Institute for International and Development Economics.
- Francois, J. and Pindyuk, O. (2013). Modeling the Effects of Free Trade Agreements Between the EU and Canada, USA and Moldova/Georgia/Armenia on the Austrian Economy: Model Simulations for Trade Policy Analysis. Technical report, FIW Research Reports.
- Francois, J., Van Meijl, H., and Van Tongeren, F. (2005). Trade Liberalization in the Doha Development Round. *Economic Policy*, 20(42):350—391.
- Kinnman, S. and Hagberg, T. (2012). Potential Effects from an EU-US Free Trade Agreement- Sweden in Focus. *National Board of Trade, Stockholm*.
- Kičina, R., Klátik, P., Tunega, M., and aliancia Slovenska, P. (2014). Transatlantické partnersvo v oblasti obchodu a investícií a jeho vplyv na ekonomiku SR. www.ttip-slovakia.sk.
- Looi Kee, H., Nicita, A., and Olarreaga, M. (2009). Estimating Trade Restrictiveness Indices*. *The Economic Journal*, 119(534):172-199.

